Valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston kuuleminen 21.10.2020
Maa- ja metsätalousministeriö
Neuvotteleva virkamies Heikki Piiparinen
Neuvotteleva virkamies Leena Westerholm
Erityisasiantuntija Jouni Tammi

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Teema 1: Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (mom. 30.40.22)

Momentille budjetoidaan luonnonvara- ja biotalouden kehittämiseen tarkoitettuja määrärahoja ja se antaa hyvät mahdollisuudet esim. useita toimialoja koskevien kehittämishankkeiden toteuttamiseen.

Vuoden 2021 talousarviossa momentille esitetään määrärahaa 43,452 milj. euroa, missä lisäystä vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon verrattuna on +14,407 milj. euroa. Lisäykset aiheutuvat hallitusohjelman lisämäärärahoista:

TA 2020	**29,045 milj. euroa**
Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka (HO 2019)	+17,500 milj. euroa
Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke (HO 2019)	-1,200 milj. euroa
Vieraslajien torjunnan tehostaminen (HO 2019)	-0,300 milj. euroa
Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet (HO 2019)	+0,300 milj. euroa
Siirrot muille momenteille metsitystukijärjestelmän toimeenpanoon (Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka HO 2019)	
- 30.40.47 Tuki joutoalueiden metsitykseen	-1,360 milj. euroa
- 30.40.46 Valtionapu Suomen metsäkeskukselle	-0,368 milj. euroa
- 32.01.02 ELY-keskusten toimintamenot	-0,315 milj. euroa
Luonnonvaratalouden tietojärjestelmien ylläpito (siirto 30.01.01)	+0,250 milj. euroa
Digitaaliset metsänhoidon suositukset –hanke (siirto 28.70.20)	-0,100 milj. euroa
TAE 2021	**43,452 milj. euroa**

Vuoden 2021 määrärahan arvioitu käyttö eri kokonaisuuksiin:

	milj. euroa
1. Luonnonvara- ja biotalouden kokeilu- ja kehittämishankkeet (ns. perusrahoitus):	
- kansallisen biotalousstrategian ja metsästrategian toimeenpanoa tukevat hankkeet ja muut luonnonvaratalouden kehittämishankkeet	4,040
- METSO-ohjelman valtakunnalliset hankkeet	0,430
- Luonnonvaratalouden tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito	0,750
- Kalastusta koskevien sopimusten valvonta, kalastuslupien myynnin järjestäminen (Teno- ja Näätämöjoki)	0,180
2. Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka (HO 2019)	
- pysyvät toimenpiteet	12,457
- kertaluonteiset toimenpiteet	22,800
3. Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke (HO 2019)	
- kertaluonteiset toimenpiteet	2,000
4. Vieraslajien torjunnan tehostaminen (HO 2019)	
- pysyvät toimenpiteet	0,295
5. Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet (HO 2019)	
- pysyvät toimenpiteet	0,500
Yhteensä	**43,452**

Hallitusohjelman mukaiset hankkeet

Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden kokonaisuus

Maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuus toteuttaa osaltaan Suomen hiilineutraaliuden saavuttamista vuonna 2035. Fossiilisten päästöjen määrätietoisen vähentämisen lisäksi hiilineutraaliuden saavuttamiseksi tarvitaan hiilinielujen ja -varastojen vahvistamista. Ilmastokestävään maatalouteen ja metsätalouteen sekä maankäytön muutoksiin ja kosteikkoihin liittyvillä toimenpiteillä pyritään vähentämään maankäyttösektorin päästöjä, vahvistamaan nieluja ja varastoja lyhyellä ja pitkällä aikavälillä sekä edistämään sopeutumista. Kokonaisuuden rahoittamista tullaan säätelemään erillisellä valtioneuvoston asetuksella.

Seuraavan maatalouspolitiikan rahoituskauden toimenpiteitä suunnataan muiden tavoitteiden ohella myös maatalouden ilmastopäästöjen vähentämiseen sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Maataloudessa monipuolistetaan viljelyä ja edistetään hiiltä sitovia ja varastoivia sekä päästöjä vähentäviä viljelytapoja, -tekniikoita, tuotteita ja palveluja. Erityisesti vahvistetaan monivaikutteisia toimia, sekä toimia, joilla vähennetään turvepeltojen viljelyn päästöjä (mm. monivuotiset ympäristönurmet, säätösalaojitus ja kosteikkoviljely). Myös kivennäismaiden hiilensidontaa ja -varastointia lisätään. Lisäksi panostetaan tutkimukseen, koulutukseen ja neuvontaan.

Monipuolisia metsien kasvatus- ja käsittelytapoja edistetään ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi. Metsien kasvua edistetään jalostetun metsänviljelyaineiston käytöllä ja metsänlannoituksella. Muutos kestävän metsätalouden rahoitusehdoissa mahdollistaa tuhkalannoituksen laajemman tukemisen, sillä tuhkalannoituksen edistämiseen liittyen poistui esityksen myötä vaatimus puuston ravinne-epätasapainon osoittamisesta. Metsätalouden sopeutumista edistetään tuhoriskejä kartoittamalla ja menetelmiä kehittämällä. Suometsien ilmastokestävään hoitoon kehitetään ja otetaan käyttöön toimintamalli. Metsänhoidon suosituksia arvioidaan ja päivitetään uusimman tiedon ja käytänteiden mukaisesti. Yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa panostetaan puutuotteiden tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä edistetään sivuvirtojen hyödyntämistä. Maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuuteen sisältyy esim. puunkäytön edistäminen infrastruktuurissa, kuten silloissa sekä maatilarakenteissa sekä erilaiset puurakenteiden hiilivarastolaskurit.

Lakiesitys joutoalueiden metsitystuesta on annettu eduskunnalle. Metsitystukeen tarvittavat varat siirretään perustettavalle momentille 30.40.47 Tuki joutoalueiden metsitykseen. Monitavoitteisten kosteikkojen hyödyntämistä sää- ja ilmastoriskien hallinnassa, hiilensidonnassa ja -varastoinnissa sekä vesiensuojelussa kehitetään edelleen.

Metsien siirtymistä rakennetuksi maaksi pyritään vähentämään esimerkiksi maankäytön muutokseen kohdetuvalla maksulla tai muulla ohjauksella sovittaen ohjaus maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisen kanssa. Pellonraivausta pyritään ehkäisemään lisäämällä lannan prosessointia ja tuotteistamista sekä vauhdittamalla tilusrakenteen kehitystä.

Metsien ja maaperän hiilinielujen ja -varastojen vahvistamiseksi tarkastellaan ohjaus- ja kannustejärjestelmiä, esimerkiksi metsätalouden kannustejärjestelmän uudistaminen sekä metsien ja maaperän hiilikorvausjärjestelmä.

Osana toimenpidekokonaisuutta tuotetaan tietoa myös siitä, miten valtio voisi tukea vapaaehtoisten hiilimarkkinoiden toimintaa vahvistaakseen metsien, maaperän ja kosteikkojen hiilinieluja ja -varastoja.

Ilmastoviisaiden maankäyttöratkaisujen luomiseen pyrkivä tutkimus- ja innovaatio-ohjelma on tarkoitus käynnistää vuonna 2021. Ohjelma tuottaa tutkittua tietoa siitä, miten maa- ja metsätaloutta ja muuta maankäyttöä saadaan sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä suunnattua ilmastoviisaammaksi.

Osana kokonaisuutta toteutetaan toimenpiteitä myös maankäyttösektorin tietopohjan vahvistamiseksi, tietoaineistojen kehittämiseksi ja tehokkaan hyödyntämisen edistämiseksi maankäyttösektorin tieto-ohjelman kautta. Erityisenä painopisteenä on maaperätieto. Parantuneen tiedon pohjalta kehitetään tietotuotteita maa- ja metsätalouden toimijoiden käyttöön.

Toimenpidekokonaisuus sovitetaan yhteen muiden hallitusohjelman toimenpiteiden ja hankkeiden, muun muassa ilmastoruokaohjelman, ravinnekierron toimenpidekokonaisuuden, peltorakenteen kehittämisohjelman sekä tulvansuojelun ja peltojen vesienhallinnan toimenpiteiden kanssa. Ilmastotoimenpidekokonaisuus toteuttaa myös Kansallisen metsästrategian 2025 tavoitteita. Lisäksi toimenpidekokonaisuuteen liittyviä toimia toteutetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimilla.

Hallitusohjelman mukaisesti maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteisiin esitetään vuodelle 2021 määrärahaa momentille 30.40.22 yhteensä 35,26 milj. euroa.

Ravinteiden kierrätys

Maa- ja metsätalousministeriöllä on hallitusohjelmassa myös ravinteiden kierrätykseen liittyviä toimia. Vuoden 2021 talousarvioesityksessä ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeen toteuttamiseen on momentilla 30.40.22 varattu määrärahaa 2 milj. euroa.

Määrärahalla jatketaan kokeilurahoitusta uusien lannankäsittelymenetelmien sekä logististen ratkaisujen kehittämiseksi. Rahoitusta hallinnoi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, ohjausryhmässä on edustus MMM:n lisäksi YM:stä, TEM:stä, Business Finlandista sekä neljästä ELY-keskuksesta. Lisäksi jatketaan kokeilurahoitusta tukevaa neuvonta ja tiedonvälityshanketta. Valmisteilla on myös suunnattuja erityistoimia ravinteiden kierrätyksen edistämiseksi.

Vieraslajien torjunnan tehostaminen

Hallitusohjelman mukaisesti vieraslajien torjunnan tehostamiseen esitetään momentille 30.40.22. 0,295 milj. euroa vuodelle 2021.

Voimassa oleva sekä EU:n että kansallisen tason vieraslajilainsäädäntö edellyttää Suomelta haitallisten vieraslajien aiheuttamien riskien hallintaa. Maa- ja metsätalousministeriö vastaa haitallisten vieraslajien torjuntaan liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanosta. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön hyväksymien haitallisia vieraslajeja koskevien hallintasuunnitelmien avulla ohjataan vieraslajilainsäädännön kustannustehokkaaseen toimeenpanoon.

Vieraslajilainsäädännön mukaisten tehtävien tarkoituksenmukainen toimeenpano edellyttää valtakunnallista koordinointia sekä erityisesti tehokasta tiedonvälitystä ja viestintää, joita on vahvistettu vieraslajien torjuntaan kohdistetuilla resursseilla ELYIssä ja LUKEssa. Resursseilla huolehditaan myös vieraslajilainsäädännön mukaisten valvonta-, torjunta- ja seurantatoimien kehittämisestä. Vieraslajiresursseja kohdistetaan etenkin myös vieraslajien torjuntaa edistäviin hankkeisiin, erityisesti toteuttaen vieraslajeja koskevien hallintasuunnitelmien mukaisia toimenpiteitä.

Vieraslajilainsäädännön toimeenpanolla on työllistävää vaikutusta. Vieraslajilainsäädännön toimeenpano lisää yrityksiltä hankittavia torjunta- ja hävityspalveluita sekä asiantuntija- ja neuvontapalveluiden kysyntää, samalla kannustaen myös uusien yritystoimien perustamiseen.

Haitalliset vieraslajit ovat maailmanlaajuisesti yksi merkittävimmistä uhkatekijöistä luonnon monimuotoisuudelle, ja myös Suomessa ne ovat uhka sekä luonnolle että luonnonvarojen kestävälle hyödyntämiselle, elinkeinoille ja yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnille.

Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet

Määrärahaa on varattu 0,5 milj. euroa hallitusohjelman mukaisiin toimenpiteisiin, joilla vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta maatalouspolitiikan keinoin. Hallitusohjelmassa mainittuja toimenpiteitä ovat muun muassa perinnebiotoopit, monimuotoisuuspellot, alkuperäisrodut ja -lajikkeet sekä pölytyspalveluiden lisääminen.

Vuonna 2021 on uusina toimenpiteinä tarkoitus käynnistää muun muassa kaksi geenivarahanketta, jotka liittyvät kasvigeenivarojen monimuotoisuuden säilyttämiseen sekä alkuperäisten kotieläinrotujen monimuotoisuuden ylläpitoon.

Teema 2: Vesivarojen käytön ja hoidon menot, vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen

Vesitalous

Ilmaston muuttuessa ja sään ja vesiolojen ääri-ilmiöiden yleistyessä tarve kuivuus- ja tulvariskien hallinnan ja vesistörakenteiden kunnossapidon tukemiseen kasvaa. Vesitalouden voimavaroja suunnataan toimenpiteisiin, joilla parannetaan varautumista kuivuuteen ja suuriin tulviin erityisesti asutuksen ja yhteiskunnan tärkeiden toimintojen suojaustason parantamiseksi. Myös ikääntyneiden vesistörakenteiden perusparannustoimenpiteiden tarve samoin kuin rakennettujen vesistöjen kunnostamistarve kasvavat. Vesihuoltoon liittyvissä tehtävissä korostuvat vesihuoltolain noudattamisen valvonta ja asiantuntijatyönä tapahtuva vesihuollon alueellisen yhteistyön ja erityistilanteisiin varautumisen edistäminen.

Valtion vuoden 2021 talousarvioesityksessä lukuun 30.40 (Luonnonvaratalous) sisältyvien vesitalouden määrärahojen taso laskee 3,149 milj. euroa kuluvan vuoden talousarvioon verrattuna. Teknisluonteisten muutosten lisäksi muutos aiheutuu hallitusohjelman mukaisen kertaluonteisen vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoituksen päättymisestä. Ympäristöministeriön pääluokkaan vesitalouden tehtävien hoitoon tarvittavia määrärahoja on budjetoitu noin 20 henkilötyövuotta vastaavasti Suomen ympäristökeskuksen toimintamenoissa. Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan budjetoituna on lisäksi vesitaloustehtävien hoitoon tarvittavia määrärahoja noin 150 henkilötyövuotta vastaavasti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenoissa, joiden riittämätön kehys on merkittävä uhka vesitaloustehtävien hoidolle.

Vuoden 2021 talousarvioehdotuksen Luonnonvaratalous-luku käsittää metsä-, kala-, riista- ja vesitalouden määrärahat. Luonnonvaratalouden kokonaisuus antaa hyvät mahdollisuudet esimerkiksi maaperän hiilensidonnan kannalta keskeisen pelto- ja metsämaan vesitalouden kehittämishankkeiden edistämiseen.

Vesitalouden määrärahat vuoden 2020 talousarvioesityksessä

Momentti 30.40.21 Vesivarojen käytön ja hoidon menot

Momentin 14,259 milj. euron määräraha sisältää vesitaloustehtävien ja rajavesistöyhteistyön menojen lisäksi valtion vastuulla olevien vesistötoimenpiteiden ja vesistörakenteiden peruskorjauksen määrärahat. Momentin määräraha on 3,349 milj. euroa pienempi kuin vuonna 2020. Tämä muodostuu hallitusohjelman mukaisista kertaluonteisen 3 milj. euron vesiensuojelun tehostamisohjelmaan tarkoitetun lisäyksen poistumisesta. Vähennyksinä momentilla on otettu huomioon myös vesitaloustieto-hankkeen päättyminen, lisäyksenä taas palkkausten tarkistukset. Vuoden 2020 lisätalousarvioissa on momentille kohdistettu rahoitusta 1,350 milj. euro vesihuollon toimintaedellytysten turvaamiseen sekä 4,970 milj. euroa pohjavesiasemien automatisointiin sekä valtion vastuulla olevien vesistörakenteiden perusparannushankkeiden toteuttamiseen. Momentille kohdistuu edelleen rahoitustarpeita kasvavista perusparannus- ja velvoitemenoista sekä tulvariskien hallinnan säädösten toimeenpanosta aiheutuvista tehtävistä.

Momentti 30.40.31 Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen

Momentin 8,636 milj. euron määrärahasta 4,879 milj. euroa koostuu uusien ja keskeneräisten vesitaloudellisten riskienhallinta-, kunnostus-, kehittämis- ja kokeiluhankkeiden tukirahoituksesta. Tämä sisältää vuoden 2020 eduskunnan lisäämän hankerahoituksen poiston sekä hallitusohjelman mukaisen pysyväluonteisesta 0,5 milj. euron lisäyksen tulvasuojeluun ja peltojen vesienhallintaan Lisäksi momentilla on kalataloudellisiin kunnostus-, kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin tarkoitettu 3,757 milj. euron rahoitus, joka sisältää kertaluonteisen 3 milj. euron lisäyksen kansalliseen ohjelmaan vaelluskalakantojen elvyttämiseksi. Vuoden 2020 IV lisätalousarviossa on momentille kohdistettu 6 milj. euron rahoitus ripeästi käynnistettävien tulvasuojelu-, vesistökunnostus- ja vaelluskalahankkeiden avustamiseen sekä 0,800 milj. euron rahoitus kevään 2020 tulvien varautumiseksi välttämättömien hankkeiden avustamiseen. Momentille kohdistuu lähivuosina erityisiä rahoitustarpeita tulvariskien hallintasuunnitelmien mukaisten toimenpiteiden, kuten asutuksen tulvasuojeluhankkeiden, avustamiseen.

Hallitusohjelman mukaiset vesi- ja kalatalouden hankkeet

Tulvasuojelu ja peltojen vesienhallinta (n. 5 milj. euroa yhteensä 2020-2023, kori 1)

Hallitusohjelman mukaisella pysyvällä rahoituksella toteutetaan osaltaan vuonna 2020 valmistuneen maa- ja metsätalouden vesitalouden suuntaviivoja. Ohjelman toimeenpanon ja koordinoinnin vahvistamiseksi ELY-keskuksille on vuonna 2020 suunnattu 2 hvt:n pysyvään työpanokseen tarvittava rahoitus. Ohjelman toimeenpanossa hallitusohjelman mukaista lisärahoitusta suunnataan erityisesti valuma-aluesuunnitteluun, useiden maa- ja metsätilojen yhteisiin vesitaloustoimenpiteisiin sekä luonnonmukaisten ojitusratkaisujen suunnitteluun, kehittämiseen ja toteutukseen. Lisäksi tulvasuojelu- ja vesitaloushankkeiden avustuksiin suunnattavan rahoituksen painopisteenä ovat erityisesti huonossa kunnossa olevien tulvasuojelurakenteiden perusparannus ja modernisointi.

Vesiensuojelun tehostamisohjelma (3 milj. euroa vuonna 2020, kori 2)

Maa- ja metsätalousministeriölle on osoitettu vesiensuojelun tehostamisohjelman kuuluviin toimialansa toimiin vuodelle 2020 kertaluoteinen 3 milj. euron rahoitus. Ohjelmakokonaisuus on ympäristöministeriön päävastuulla, ja ohjelman suunnittelu ja toimeenpano toteutetaan ministeriöiden tiiviissä yhteistyössä.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman maa- metsätalousministeriön toimialan toimilla on tarkoitus edistää erityisesti maatalouden sopeutumista ilmastonmuutokseen, vesitaloutta sekä vesistökuormituksen hallintaa. Noin kaksi kolmasosaa määrärahasta kohdistetaan avustus- ja kokeiluhankkeisiin lokakuussa 2020 käynnistyvällä avustushaulla. Lisäksi panostetaan viljelijöiden sekä muiden toimijoiden neuvontaan, aktivointiin ja viestintään sekä tehdään tarvittavat muutokset sähköisiin tukijärjestelmiin ja palveluihin. Osa määrärahasta suunnataan maa- ja metsätalouden kuormituksen ja sen vesistövaikutusten seurantaan, mikä osaltaan edesauttaa tulevien toimenpiteiden kustannustehokasta kohdentamista.

Kansallinen ohjelma vaelluskalakantojen elvyttämiseksi (3 milj. euroa vuonna 2021, kori 2)

Maa- ja metsätalousministeriöllä on hallitusohjelmassa vaelluskalakantojen elvyttämiseen liittyviä toimia. Talousarvioesityksessä momentilla 30.40.31 on kalataloudellisiin kunnostus-, kehittämis- ja kokeilu-hankkeisiin tarkoitettu 3,757 milj. euron rahoitus, joka sisältää kertaluonteisen 3 milj. euron lisäyksen kansalliseen ohjelmaan vaelluskalakantojen elvyttämiseksi.

Määrärahalla jatketaan kansallisen vaelluskalaohjelma NOUSUn toteuttamista. Ohjelmalla parannetaan vaelluskalojen elinolosuhteita ja pyritään palauttamaan vaelluskalakantojen luontaista lisääntymistä Suomen virtavesissä. NOUSU-ohjelma toteutetaan yhteistyössä aluetoimijoiden kanssa siten, että rahoitettavailta hankkeilta edellytetään vahvaa alueellista sitoutumista ja vähintään 50 %:n omarahoitusosuutta. Hankkeissa toteutetaan kalateitä ja muita kalan kulkuun liittyviä ohitusratkaisuja sekä puretaan vaellusesteitä. Lisäksi ohjelmalla tuetaan pienvesivoimalaitosten toiminnan lakkauttamishankkeita sekä niihin liittyviä vesistön ennallistamistoimia.